

34

44

DISSERTATIO

QUASDAM SYPHILITIDIS CURANDÆ METHODOS
VIOLENTORES PRACTICE ET SCIENTIFICE
ÆSTIMATURA.

QUAM

EXP. FACULT. MED. UPS. CONSENSU

P R A E S I D E

CAROLO ZETTERSTRÖM

M. D. MEDICINÆ THEOR. ET PRACT. PROFESS. REG. ET ORD.
REG. COLLEGII SANITATIS MEMBR. HONORAR.
REG. ACAD. SCIENT. STOCKH. ET REG.
SOCIET. SCIENT. UPSAL. MEMBR.

PRO GRADU MEDICO

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTIT

AUCTOR

ERLAND GABRIEL ENGBERG

CHIR. MAGISTER REG. COLLEGII SANIT. MEMBRUM
ADSCRIPT. AD LEGION. EQUESTR. CUSTOD. MEDICUS SEC.
NEC NON AD ARCEM REG. DROTTNINGHOLM. MEDICUS,
VESTROGOOTHUS

IN AUDIT. MED. DIE XII OCT. MDCCCXXII

H. A. & P. M. S.

UPSALIÆ,

EXCUBEBANT REGIE ACADEMIE TYPGRAPHIÆ.

DIGESTIO

ZYGOTIS MAMMIS CORNU
MAMMIS ZYGOTIS ET CERATIS
CERATIS MAMMIS ZYGOTIS

1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000

MAMMIS ZYGOTIS

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

DISSERTATIO

QUASDAM SYPHILITIDIS CURANDÆ METHODOS

VIOLENTORES PRACTICE ET SCIENTIFICE

ESTIMATURA.

Sicut ex quo tempore gravioribus sese formis vulgarius in Europa manifestaverit venenum syphiliticum, hinc continuum fere cernimus, haud raro prospero successu ornatum, remedia inveniendi studium, quibus ingravescens malum depelleret medicina; Secura omnino ab incommodis destructionis nefandæ, morbo ipso sanando neutiquam cedentibus, quæ usus mercurii, de cetero tamen omni experientia antisyphiliticorum hastenus facile principis, sæpe attulit; ita illinc haud minus se prodit conatus, spectata diligentius specie morbi, per infinite multa interna & externa momenta diversa, proteiformi modo variantis, medicamen hocce omnium efficacissimum juste, ut decet, modisicandi. Methodi illæ, quæ summa violentia in organismum agunt, quum æque calamitate, quam minantur, ac eo, quem promittunt, successu, præcipue rigorosum postulant examen; cum harum omnium vehementissima jam in ore vulgi apud nos versari cœpit, cum præterea & spatium operis restrictum & festinatio, quo minus plenam rei & perfectam disquisitionem sistamus, prohibent; quam fieri potest brevissime, practice & scientifice pro viribus assūnare statuimus: methodos, quæ a *Louvrier*, quæ à *Weinholt* cell. nomen habent, nec non quæ contra syphilitidem præcipue adhibenda, a rustico nostrate divulgata, hoc tempore diligenter exigit censuram. An omnibus hæ methodi lectoribus fatis sint cognitæ dubii, singularum brevem expositionem piæmptere e re duximus.

2. Methodus, quæ nomine Louvrieri insiguitur.

Quicumque hac methodo sic dicta inungendi cutandis primo curam subit præparativam in eo consistentem, quod æger, diætâ solitâ ad minimum diminuâ, duodecim deinceps dies balneo calido & laxativo quotidiano uratur. In symptomata vero hydropica qui proni sunt, nec non qui debilitate quadam labrant, præsertim vero qui febre hectica forsan jam tabescunt, curam illam præparativam vel cautissimam postulant, vel nullam omnino patiuntur: — quod quidem per se satis patet. Quo facto ad iunctionem transitur, ut cieatur crassis illa febrilis, qua re vera morbum expulsum voluit hujus methodi inventor. Extremitates ægri, in cubiculo calidæ temperaturæ collocati, superiores & inferiores, sensim & cæte aucta unguenti mercurialis dosi, tempore matutino secundi vel tertii cujusque diei alternatim inungun'ur. Nullæ interea lavationes, nulla omnino linteorum renovatio! — Omnia si ex voto ceserint, pulsus si insigniter lentior factus, tarditatem retinuerit, omnes si secretiones decreverint, — excepta salivatione, quæ tamen ante diem septimum h. e. ante inunctionem tertiam haud provenire debet, sin minus fieri numquam fere potest, ut cura ad crisi perducatur — tunc die nono, decimo primo & quinto unguenti drachma pro dosi mane infricatur; vehementior nisi salivatio, tumor linguae vel major ex ore sanguinis fluxus, ut diminuatur dosis, postulant. Prima jam inunctione facta, si pulsus multo rarer exortus non fuerit, sed incitatus potius & celer, aut si idem posterius incidet, scil. septimum post diem & ante decimum tertium, decrescente salivatione, cura prius interrumpenda, quam symptomata graviora: anxietas, oppressio præcordiorum, spiritus arctus, virium defectio, frigus extremitatum, delirium interdum, convulsiones vel stupor, id facere cogunt. A morte, heic inopinato sape obrepente, mutato puro ære, balneis calidis, linteis mardis, frictione præcordiorum, clysmatibus modice stimulantibus, remediiis analepticis & æthereis interne datis, vino, mixtura ex albumine ovi, aqua cinnamomi ac æthere acetico &c. certissime præcavetur.

Pulsus super dictum ratiorem ad diem usque decimum tertium pergere oportet, tempore autem ejus diei pomeridiano, salivatione sumunum jam fastigium noctis, majorem obtinere frequentiam; cutis ægri, totum diem decimum quartum febre plus minus laborantis, postridie ejus diei humectit, & sudor criticus latus, qui plus vigintiquatuor horas pergit, comitante saepè oppressione præcordiorum, exoritur, quo fuitio, salivatio iterum decrescit, pulsusque ad priorem tarditatem revertitur. Omnia licet iam symptomata venerea vulgo suppressa esse solent, intra duodecim ad quatuordecim tamen dies iunctiones quatuor vel quinque binarum drachmarum vespere fiunt; quo tempore, singularis laxantili mane datis, nec salivatio crescit, nova neque crisis irrexit. Postea balneo usus æger, indusio mutato, ex valitudinario dimittitur, etiamsi diutius vel brevius salivatio durate solet. His neglectis frictionibus vespertinis, salivationem nihil tamen minus eandem manere *iusdemque* præcipue venenum syphiliticum perfecte extirpatum videri, memoria sane dignum est; si enim omittuntur, symptomata, sub cura evanescentia, brevi pro solito erumpunt.

Hæc curandi methodus quo sit violentior, quo periculosior magisque sordida, eo magis, quibus in casibus eandem experientia easam & inanem comprobaverit, diligenter determinare, interest. *H. D. Neumann*, medicus Berolinensis hac in re gratiam nostram init a). Experiens eductus contendit: 1) methodo inungendi symptomata contagii primitiva haud mutari. Vulnera inguinalia semper cädem deteriora fieri. 2) Nullam adfert utilitatem in chronicis morbis, quæ gonorrhœa virulentâ gignuntur, nisi in veram syphilis idem degenerantur. 3) In exanthematicis venereis & in condylomatibus frustra adhibetur, quorum utraque mercurium corrosivum idque externe applicatum potius requirunt. 4) Ulceribus nasi venereis rarissime aliter ac fallaci specie medetur. 5) In exostosibus venereis dolorem quidem tollit

a) Journal für Chirurgie und Augenheilkunde v. C. F. Græfe Ph. v. Walter 2 B. 3 H.

pronitatemque ad inflammationem diutius minuit, exostosisbus vero iisdem manentibus. 6) In carie tandem, ubi exfoliationi locus non est, mortem depellere non valet.

Inunctiones hæcce præterea maxima habent incommoda, ante applicationem pensanda. 1) Numquam a reditu morbi securus sumus. Hæc ubi methodus vel maxime indicata fuit exiisque tam prosper, ut quodvis reliquiarum signum evanuerit, curam tamen, vel iteratam, fallacem ægrumque in morbum, tempore intermisso, recidere vidimus. 2) Morbo laborans manifestum vitæ periculum hac cura pericitatur. Diæta jam parca, balneis & laxantiis juncta, in vitæ discriminem sæpe adducit, cuius quidem rei multa habemus exempla, nec ad viscera, quorum qualitas vitiosa hanc curam plane vetat, diligenter respicere obliviscamur. Præcipue vero magnum veneficii est mercurialis periculum. Mors a nullis præsagientibus signis nuntiata sæpe adest, nec a me tu umquam tuti sumus, ne cura ipsa ægro sit exitium. 3) Cura inunctionis ægro valde est ingrata. Quæcumque vitæ compagna diu desiderare, in squalore & sordidis tectis tres hebdomadas vivere, assidua quasi custodia teneri, fame perpetuo urgeri, hæc minima adhuc sunt tormenta. Maximam salivatio mollescam affert, quæ eo sæpe copiæ & ubertatis crescit, ut mense haud raro dimidio curam finitam excedat; quam ob rem æger nec loqui, neque omnino, vel saltē haud sine summo dolore, deglutire valet; tumor totius faciei oculorum lumina fere cœpit; lingua pari modo tumida, ulceribus, præcertim in margine plena, aspera & serrata, inter dentes propulsæ vel immobilitate, dolet. Saliva interea continue ex ore profluens lectum ægri vestimentaque humectat. Foetor oris cuicunque ægrum accedenti intolerabilis. Febris mercurialis, sudorem queque excitando, cruciatus ægri adauget. Sibi ipsi alii que fastidium, viribus plane deficiens & emaciatus æger, balneum, quo tandem unguentum abluerit, relinquit; salivæ nondum liberatus fluxū, qui diu multumque, quo minus cibo potuque suatur, impedit. Quod exiguum ad mortem esurientis evitandam coactus deglutit, dolibus luit funestis.

Quæ licet ita sint, Neumann tamen contendit in casu quovis desperato melius hac methodo sèpiusque quam alia quacumque venenum syphiliticum exsirpari: b).

2. *Methodus, quæ a cel. Weinhold nominatur:*

Ex methodo curandi weinholdiana æger primum grana muriatis hydrargyrosi decem vespere & — nisi, ut accidere solet, pronitas vomendi supervenerit (tunc enim remedii dòsis ad grana ex. gr. quinque minuta, cum cinnamomo & nuce Moschata conjuncta, datur) — deinde, hora una præterlapsa, iterum grana decem sumit. Postea, potu aquoso mucilaginoso sumto, vel juscule ejusmodi nec alio vietu fructus cubitum ire debet. Postridie copiosa nisi alvi sequatur dejectio, laxans infusi sennæ cum sale neutrō datur. Alvo e contrario, muriate hydragyrosi debite soluta, æger, medicinæ omnis expers, temperiem corporis servare curans, non nisi parca juscule cum pane triticeo portione fruiatur — quæ fere diæta per totam curam servatur. — Biduo sic quodvis præterea medicamen omittitur; die vero tertio a cura inchoata, dosis secunda muriatis sumitur: quod eodem modo, donec earum octo datæ sunt, continuatur, hi e. diebus viginti tribus tota absolvitur cura, quo igitur temporis spatio muriatis hydrargyrosi grana centum & sexaginta consumuntur.

Mirandum sane est quod, etim maxima illa adhibetur dosis, remedium tamen neque diarrhoeam, nec, nisi rarius, fluxum saliva, durante cura, excitet, nec præcipua quædam ægro afferat incommoda. — In hoc tamen muriate adhibendo ad nimiam ne quis audaciam adducatur! Quæ considerans exemplum deterrens ægroti cuiusdam, granis calomelis triginta intra horas octo tripartito sumitis, veneficio mercuriali terribili affecti, in diario

b) Ex factis alia venena morbifica hac methodo tollendi experimentis, ex. gr. 1) Arthritidem, 2) Serophulam, 3) herpetem aliisque exanthemata chronicæ, nondum certum deduci potest judicium; inutilis tamen, præsertim in morbis ultimo allatis, omnino videtur.

suo medicinæ practicæ commenorat Hufeland, speciosamque & fallacem syphilitidis curam hac methodo afferri, nec morbum radicibus tolli, addit. Idoneam contra ea & præstantissimam eandem existimat, cum eo cura valet, ut, non in syphiliticis tantum, verum etiam in aliis quibusvis affectionibus topicis ex inflammatione exsudativa revulsio & resorptio efficiatur c).

De cetero per se patet, hanc methodum tam violentam in affectionibus topicis primitivis in usum non esse vocandam, sed solummodo, ubi celeri auxilio, ut facile intelligitur, & vehementiori efficacia opus sit, ex gr. quum gravius corrodens malum cito est sistendum, destructione nisi prouente mox pereat æger, adhibendam. Secundum Neumann, cura in ulceribus partium carnearum eximia utilitate fuit, destructionem & deperditionem substantiaz subito inhibuit & plerumque tertia jam data dosi perfectam attulit sanationem, quæ tamen omni omissa ulteriori medicina, saepè fallax, redditum morbi haud exclusit. In morbis syphiliticis curandis muriati hydrargyrico sublimato facile cedit; ad condylomata — pertinacem maxime affectionum curis omnium — ad ulcera crurum catiosa, ad tophos, ad proprios gonorrhœæ virulentæ effectus, ex. gr. testium tumores, urethiaz strictram, ad extumescencias artuum &c. inutilis omnino & vana.

c) Hoc ioco supervacaneum haud ducimus addere, quod D. Neumann adserit exemplum hominis in Nofocomio Caritatis Berolinensi, qui, in classem syphilitide laborantium adscriptus, duos deinceps menses quotidie muriatis hydrargyrosi grana, primo bina, deinde tera, tandem quaterna, nulla salivatione orta, sumserit. Omnino sanatus nosocomio dimissus est; — verum enim vero binis post mensibus redux, in nosocomio quatuor menses versatus, vomitione claronica ex pancreate scirrhoso orta, obiit. Ex omni parte antea sanus, non aliis subjectus fuerat potentiss nocentibus, quam muriati hydrargyroso, pancreas eo magis affienti, quo glandulis magis salivalibus pepercit. Factam a Professore Kluge in valetudinario obstetricio, cui præst, observationem memoriam dignissimam, ulterius afferre juvat: mulieres, quæ gracidæ muriatis hydrargyrosum sumserant, debiles semper & imbecillios peperisse infantes, paucis raro diebus partui superfittis; cum e contrario quibus muriatis hydragyricum sublimatum fuerat datum, liberorum sanorum saepè erant matres. Ea violentia calomel vitam reproductivam corripit!

3. Methodus rustici nostratis.

Curandi illa methodus, quæ, variata paullo forma a rustico nostrato nuper rursus revocata, summae desiderat attentionem, in eo consistit, quod drachma pulveris cinnabaris nativæ, granis duobus sulphuris & grano uno acidi arsenicosi ægri fumigentur. Fumigationes quotidie semel applicatae brevius longiusve tempus, prout earum effectus sint, continuantur. Interea lectum anxie servat æger, in cubiculo, ad vigintiquinque gradus Celsii calefacto, collocatus. — Nulla requiritur cura preparativa, nulla commendantur balnea, nulla diætae sollicitudo postulatur, nisi quod caute evitetur frigus & omnis potus aqua sola lacti immixta, qua tepida ad lubitum fruatur æger, consistat. — Quos cognoscimus casus, mature (post secundam vel tertiam fumigationem) copiosam exhibuerunt salivationem: haud tamen desunt exempla, ubi multiplex fumigatio sive parcam provocaverit salivationem, sive nullam omnino, & quidem fumigatione tredecies iterata. Plurimi fumigatorum suctionis eujusdam in praecordiis molestæ sensum experiuntur d). Omnis præterea symptomatum series & decursus haud ita multo ab iis, quæ methodus medendi Louvieriana ostendit, differre videtur.

Ad casus quod attinet determinandos, qui hanc requirant curationem, comparatione præcedentium haud parum adminiculi exissimamus prolatum. Omni de ejus in symptomata primitiva atque localia efficacia derelicta quæstione, facile tamen e periculo salutis vitæque ægri — quod majus quam in præcedentibus hæc non potest non afferre methodus, præter cetera remedia, in auxilium vocato, quod vita organica ut terribilem maxime hostem abhorret, veneno regni anorganici vehementissimo omnium — per se patet, formas morborum pertinacissimas, penitus inveteratas præcipitaque minitantes organisationis destructione fereolas eas esse, quibus delendis jure hæc methodus adhiberi posse videtur.

d) Pancreatisne affecti signum sit?

Dignitatem hujus methodi a priori velle determinatam, cum nondum judicium enuntiaverit sufficiens experientia, & que audacter ac frustra factum duceremus; hoc tamen contendere fas est, quod, cum efficacia methodi weinholdianæ rapida, penitiora organismi petendi vim majorem, quæ methodo Louviersianæ inest conjungens, utramque antecellat sive utilitate sive periculo — speramus fore, ut conatus nostro ignoscatur cum, latam sententiam probaturi, doctrinæ de hisce methodis illustrandæ causa, rapido quasi intuitu theoriam rei leviter perstringere audeamus.

Quivis evolutus morbus, autonomo organismo, respectu totius organismi vita parasitica est habendus, cum ditimento illius pari modo nutritus & crescens ac fungus in arboris trunco. Successus cujuscumque curandi methodi in eo vertitur, ut ex. gr. ad syphilisidem curandam mercurio & acido arsenicoso processus cieatur veneficii, satis validus ad extinguidam morbi vitam parasiticam, integra tamen vita organismi vi gente. — De cetero facile intelligitur, sanationis vi in se sua que natura eadem esse sive motu organicæ vitæ sponte nato sive externe porrectis remedii processus ille provocatur reactionis, qua depellitur morbus.

Syphilis, sicut nomine *veneris* jure insignitum videatur, ita ex corporis humani partibus vegetativis ac plantaribus maxime, ex organis amoris ac generationis primario profecta, radices quoque, ex omnium fere congrua intentia, in organis ac formationibus systematis lymphatici h. e. vegetativi primo & præcipue egit. Haud secus nullum hucusque cognitum est remedium, quod in systemate hocce lymphatico afficiendo, specifica vi mercurium præcedat. Quibus rebus optime erui potest, quo sensu & quo jure hydrargyrus syphilisidi proprium est appellatum remedium. In aprico certe res est, quod, ex lege, quæ corpora eundem locum eodem tempore simul occupare vetat, duo venena diversa, placida invicem destructione, in eadem conjunctione haud sœvire possunt organismi parte, quam eorum utrumque specifica & exclusiva cupiditate adoritur.

Cur tam parum valeant ad affectiones syphilitidis primitivas methodi supra expositorum sequenti modo facile explicatur:

Sicut vis quæcumque, ita efficacia veneni syphilitici, intensitate necessario decrescit, ratione directa expansionis in spatio auct^z. Longe validiorem vitam venenum syphiliticum in ulcere venereo primitivo vivit, quod omni totius de cetero sani organismi reaktioni resistere valet, quam in ulcere secundario, quo topice solummodo affectio universalis indicatur. Haud minus necessario ac venenum ulceris primitivi intensiva illa vi, qua partem occupatam retinet, totum invadens organismum, interitum afferret universalem; idem Totius exitium a beneficio mercuriali universalis potentiori, quam cui resistere possit venenum ulceris primitivi syphiliticum, oriatur: — non nisi topice tantam venenivm sustinere valet organismus. Ulcus secundarium topicum e contrario beneficio totius systematis mercuriali &c. sanari, haud est mirandum, cum in eodem, ex affectione universalis morbiifica nato, efficacia virus syphilitici haud major est quam in toto organismo.

De dignitate & significatu curæ laxativæ, sudoriferæ & diætæ paræ in syphilitide inveterata aliisque morbis chronicis iustum ferre judicium nemo potest, nisi qui satis sibi cognitam habeat materici in organismo vivo metamorphosin continuam; — qua de re ulterius disserere operis ratio vetat — nec non consideraverit, ut quisque morbus ad chronicam indolem proxime accedat, ita quoque maxime cum organo, quod occupaverit, communem vivere vitam, quam ob causam organo per curam quamdam mutato vel debilitato, muteatur morbus & debilitetur, necesse est, nec extirpatur omnino sine perfecta organi regeneratione, quæ diæta parca &c. optime acceleratur.

Veneficium autem venereum, sicut mercuriale, primitive quamvis & prædilectione quadam formationibus adhærens lymphaticis, neutquam tamè limitibus systematis vegetativi omnino inclusum, animalem facile & sensitivam assequi potest. Finge syphilitide in organis vel nobilioribus certo gradu correptum quemdam, & aperte videbis absolutam non posse ex. gr. mercurio effici curationem, nisi, quo seie extenderit venenum syphiliticum,

eo etiam effectus porrecti hydrargyri. Quod si aliter, vel virus syphilitici reliquiæ in parte quadam systematum superiorum absconditæ, contagio sensim inficiunt formationes vegetativas, cura forsan mercuriali omni syphilitide deliberatas (quo modo explicanda videntur haud rara exempla, ubi, post sopita omuino cura Louvrieriana venui syphilitici symptomata, efflorescentibus ad tempus ex inopinato ac vividius partibus ægræ vegetativis, nihil tamen minus absque omni contagio externo, morbum, collectis viribus rursus eruptum vidimus); vel longius quam veneficiū, syphiliticum exspatiatus hydrargyrus integra adhuc organa aggreditur, ita ut, extincto quidem veneno syphilitico, vita, armis ad defensionem sui sumitis succumbat. (Observationibus cel Thal cæterorumque nixi, nulli dubitamus contendere, hoc malum opinione communi vulgarius occurrere & in causa esse querimoniz in affectionibus pro syphiliticis habitis mercurio speu falli). — Nobilia quoque systemata & organa veneno syphilitico invehi posse diximus; — adjicimus: venenum hocce in his vel illis horum systematum & organorum partibus validam vivere sœpe vitam, multo minus infectis organis inferioribus vegetativis. Haud difficile intelligitur, ubi ea morbi ratio est, virus venereum e fede sua altiori mercurio tolli non posse, nisi toxicatione mercuriali tam violenta, ut penitus interitura esset vita regionum inferiorum, quas, vi specificæ suæ naturæ, præcipue mercurius adoritur. Quæ omnia breviter heic commemorata volumus, necessitatē sœpe urgentem cum usu hydrargyri nobilia conjungendi remedia indicaturi, ut conjicant, vel potius cognoscant lectores, quam possit optime fieri ut morbus, præter mercurialia arsenicuin e) desidereret, eamque ob causam methodus supra delineata tertia, portione sua arsenicali, summioper laudanda sit & rationalis.

e) Vitio nobis nemo vertat, si, quo jure, in serie entium, nobilis certe lilium abieti ignobiliori quidem sed superiori postponimus, eodem arsenicum, licet ignobilius, in hac serie altius quam generosior ille, nihil tamen minus inferior hydrargyrus, collocamus.

